

PREMIUM

Toen het Leprooshuis aan de Vriesestraat (links op de foto van ca. 1900) omstreeks 1725 werd gebouwd was lepra al bijna uitgebannen.

© Jaap Bouman

Handelsstad Dordrecht werd tijdens epidemieën niet gespaard

De wereld is in de ban van het coronavirus. De kans dat Nederland ook aan de beurt komt is niet ondenkbaar. En ongetwijfeld wordt in medische kringen in Dordrecht al rekening gehouden met een coronavirus. Stilletjes, om geen paniek te veroorzaken.

Jaap Bouman 05-02-20, 19:37

Besmettelijke ziekten boezemen al eeuwenlang hevige angst in. Terecht, want tijdens epidemieën stierven wereldwijd soms miljoenen mensen. Nederland werd niet gespaard. En Dordrecht, als handelsstad met veel contacten, natuurlijk ook niet.

De ergste was de pest, die vanaf het begin van de veertiende eeuw in Europa werd verspreid door het handelsverkeer met het Nabije Oosten. In Dordrecht brak de ziekte voor het eerst uit in 1450 en tot 1665 waren er minstens 20 pestepidemieën in de stad. Door fanatisch religieuzen (en dat waren de meeste predikanten) werd de pest de Gave Gods genoemd, een geschenk van God. De wereld werd gestraft voor het zondige leven, werd vanaf de kansel verkondigd.

Ook de voor zijn tijd briljante Dordtse arts Johan van Beverwijck meende dat God wat te maken had met de pest, maar dat was volgens hem geen reden om maar lijdzaam toe te zien. Zonder precies te weten waarom, wees hij op het belang van goede hygiëne en op het belang van de havens en grachten geregeld door te spoelen met rivierwater.

Vlooiën

In 1636 stierf in Dordrecht een vijfde van de bevolking aan de pest, die meestal van vlooiën via bruine en zwarte ratten op mensen werd overgedragen. Rond 1650 stierf nogmaals 15 procent van de Dordtse bevolking aan de Zwarte Dood. Wie tijdens zo'n epidemie niet echt gebonden was aan de stad, probeerde zo snel mogelijk weg te komen.

Zo ook in 1635 een aantal Zeeuwse kinderen, leerlingen van de beroemde wetenschapper Isaac Beekman, leraar aan de Latijnse School in Dordrecht. Nadat een medeleerling aan de pest was overleden, werden de studenten om de ziekte te ontlopen halsoverkop met een boot opgehaald. Bij Willemstad werd hun schip overvaren en zij verdronken allemaal. Zo werden zij indirect toch nog slachtoffers van de pest. Overigens overleed Beekman in mei 1637 in Dordrecht op 48-jarige leeftijd aan tering (tuberculose), een ziekte die ook epidemische vormen kon aannemen.

Het Heilige Geest- en Pesthuis van de Nieuwkerk, hoek Vest-Heer Heymansuisstraat, deed al na 1666 geen dienst meer als pesthuis.

In 1849 gesloopt.

© Jaap Bouman

Pestlijders werden verpleegd in de Heilige Geest- en Pesthuizen van de Nieuwkerk en van de Grote Kerk. Van die gebouwen is in de stad niets meer zichtbaar. Net als de pest was melaatsheid (lepra) een afschuwelijke ziekte. De kerk beschouwde lepra als een straf van God voor zondig gedrag van de lepralijder zelf of van zijn ouders. Lepra wordt overgebracht door hoesten of niezen. De uiterst besmettelijke ziekte gaat gepaard met grote wonden, infecties, blindheid en ernstige verminkingen zoals klauwhanden of stompvoeten.

Herberg

In Dordrecht werden lepralijders (leprozen) opgevangen in het leprozenhuis. Op dinsdagen en zaterdag mochten de leprozen de stad in om te bedelen. De leproos moest wel met een 'lazarusklapper' hard waarschuwen dat hij eraan kwam. En hij mocht niet in een herberg of kerk komen. Op de hoek van de Vest en de Vriesestraat is nog steeds het Leprooshuis. Gebouwd rond 1725 maar toen was lepra door betere leefomstandigheden in Nederland al nagenoeg uitgebannen. Het gebouw werd later een kazerne en weer later een ziekenhuis.

Oorzaak van cholera waren de beroerde onhygiënische toestanden rond de Dordtse binnengracht, in feite een open riool.

Ook in de 19de eeuw waren er in Dordrecht nog steeds grootschalige epidemieën van besmettelijke ziektes, vooral cholera. Tussen 1832 en 1867 lieten in Dordt bij een aantal cholera-epidemieën ruim 1500 mensen het leven, soms in een paar weken 25 mannen, vrouwen, kinderen in één straat. Oorzaak van cholera waren de beroerde onhygiënische toestanden rond de Dordtse binnengracht, in feite een open riool en de bedompte, vochtige krotten waarin veel Dordtenaren moesten leven. Toen die grachtjes waren gedempt en er een rioleringsstelsel was gemaakt, was ook de cholera in Dordrecht nagenoeg uitgebannen.

In de 19de en 20ste eeuw waren uitbraken van roodvonk en mazelen schering en inslag. Pas na 1872 moest, als er kans op een epidemie was, melding worden gemaakt over het verloop van de uiterst besmettelijke ziektes. Of dat geruststellend was? Zo liet burgemeester De Raadt op 8 januari 1878 in de Dordrechtsche Courant weten dat in de week van den 30sten December tot en met den 5den Januarij jl., twee lijders aan mazelen in deze gemeente zijn overleden.

De BURGEMEESTER van DORDRECHT,
gelet op art. 21 der Wet van 4 December
1872 (Staatsblad N°. 154);

maakt bekend, dat in de week van den 3
Januari **jongstleden tot en met heden,**
3 **lijders door Roodvonk zijn aangetast en dat**
er geen **aan die ziekte zijn overleden.**

Dordrecht, den 9 Januari 1886.

Er werd tijdens epidemieën gewaarschuwd. Het aantal aangetasten werd genoemd en het aantal doden.

© Jaap Bouman

En rond 1895 werd in kranten en in officiële bekendmakingen gemeld hoeveel gevallen van roodvonk en mazelen er die week waren geweest en hoeveel mensen daaraan waren overleden. Nog in 1950 kregen 200 Dordtse kinderen mazelen en werden 4 scholen gesloten om verdere besmettingen tegen te gaan. Grootschalig vaccineren drong de ziektes terug.

Gevangenis

In 1918 barstte een griepgolf los in Nederland, de Spaanse griep. In enkele maanden stierven 27.000 mensen aan de Spaanse griep, de meesten in de maanden oktober (5506), november (16.960) en december (5321) van 1918. Exacte cijfers voor Dordrecht zijn niet bekend, maar in die paar maanden overleden toch minsten 600 Dordtenaren aan de griep. Opvallend was dat er in het bijzonder twee leeftijdsgroepen slachtoffer werden: jonge kinderen, en twintigers en dertigers. Daarom vielen er in de gevangenis in de Doelstraat, overwegend bevolkt door jonge mannen, vrij veel slachtoffers. De Mexicaanse griep van een paar jaar geleden veroorzaakte wel veel commotie, maar zette niet door.

Een dreigende uitbraak van een coronavirus mag dan wel beangstigend zijn, in historisch perspectief is er niet veel nieuws onder de zon.

Bron: Algemeen Dagblad, 05-02-2020